

ORGANIZOVANI KRIMINAL I KORUPCIJA U BiH

Rezime: *Korupcija je prisutna u različitim oblicima u svim zemljama savremenog svijeta, sa tendencijom ekspanzije. Organizovani kriminal sve češće koristi korupcijska krivična djela za ostvarivanje svojih ciljeva i novac utrošen za kumpiranje javnih službenika smatra dobrom investicijom. U posljednjih dvadeset godina na području BiH organizovani kriminal dobio je nove, savremene forme ispoljavanja. Organizovano kriminalno delovanje ispoljava se na različite načine pri čemu se može konstatovati da su oni oblici organizovanog kriminala gdje je došlo do saradnje sa državom i njenim organima, na višem nivou organizovanosti, tako da mnoge kriminalne organizacije nastoje da ostvare određenu spregu sa državom i njenim organima. Korupcija ostvaruje negativno dejstvo u svim sferama društvenog života i utiče na nepoštovanje zakona, slabljenje morala i stvaranje nepovjerenja u državu i njene organe.*

Ključne riječi: *korupcija, mito, organizovani kriminal, etiologija korupcije, konvencije, zakoni, suprotstavljanje, prevencija, represija, krivičnopravni aspekt.*

U posljednjih dvadeset godina na području BiH organizovani kriminal dobio je nove, savremene forme zahvaljujući mnogobrojnim uslovima i uzrocima koji su u direktnoj uzročnoj vezi sa organizovanim oblicima kriminalne djelatnosti, kao što su: ratovi vođeni na prostoru bivše SFR Jugoslavije, ekonomske sankcije međunarodne zajednice, inflacija, odnosno hiperinflacija u pojedinim periodima, vlasnička transformacija i privatizacija društvene svojine, smanjenje proizvodnje i ponude proizvoda, pad standarda, nezaposlenost, "siva ekonomija" i "crno tržište", monopolistički položaj velikih poslovnih sistema i pojedinih preduzeća koja su u vlasništvu osoba bliskih vlasti, špekulantsko ponašanje i drugo.

Proces tranzicije i promjene u tom procesu u Bosni i Hercegovini mogu se dovesti u direktnu vezu sa jačanjem organizovanog kriminala, naročito zbog toga što je u BiH proces tranzicije pokrenut na dva nivoa: od rata ka miru i od administrativno-centralističkog ka demokratskom sistemu zasnovanom na tržišnoj ekonomiji. Takođe, faktor koji je posebno pogodovao razvoju organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini je oružani sukob koji je proizveo niz povoljnih uslova za djelatnost organizovanog kriminala, kao što je militarizacija društva i vlasti, velika količina oružja i vojne opreme, stvaranje paramilitantnih grupa koje su često bile van komandi regularne vojske i koje su često bile i nosioci kriminalnih djelatnosti.

Organizovano kriminalno djelovanje ispoljava se na različite načine pri čemu se može konstatovati da su oni oblici organizovanog kriminala gdje je došlo do saradnje sa državom i njenim organima, na višem

nivou organizovanosti, tako da mnoge kriminalne organizacije nastoje da ostvare određenu spregu sa državom i njenim organima.

Kada se govori o etiološkim obilježjima organizovanog kriminala na području BiH, značajno je navesti njenu teritorijalnu organizaciju na dva entiteta čija linija razdvajanja je dugo bila područje na kojem je eskaliralo crno tržište i nedozvoljen promet opojnih droga, oružja i municije, ali i prostitucija i finansijske prevare.

Visok stepen konspiracije, izuzetna organizovanost u kojoj je prisutna podjeljenost zadataka i disciplina svih aktera, takođe su značajne odlike učesnika kriminalnih organizacija u savremenim uslovima djelovanja u BiH. Oni se međusobno lako povezuju i stvaraju dobro organizovane mreže kriminalne organizacije u vezi sa čim administrativne granice i prostorna udaljenost ne predstavljaju nikakvu prepreku, tako da je internacionalizacija i međunarodni karakter kriminalnih organizacija iz BiH sve češća pojava na kriminalnoj sceni.

U oblasti opšteg kriminala organizovani vidovi kriminalne djelatnosti najčešće se ispoljavaju pri vršenju težih imovinskih krivičnih djela: teških krađa, razbojništava, otmica, razbojničkih krađa, oduzimanja vozila, prevara i iznuda i ubistava. U oblasti privrednog kriminala pojedini oblici takođe su ispoljili nove, savremenije forme sa posebnom opasnošću da uspostave odgovarajuće veze sa predstavnicima vlasti, finansijskih i drugih javnih institucija. Ova opasnost posebno je došla do izražaja za vrijeme netransparentne privatizacije državnih preduzeća i imovine. Kriminalna djelatnost na ovom planu najčešće se is-

* Milorad Barašin, tužilac u Tužilaštvu BiH.

poljava u krivičnim djelima protiv službene dužnosti: zloupotreba službenog položaja, nesavesnog rada u službi, prevare u službi, falsifikovanje službene isprave, pronevjere, primanje i davanje mita i slično.

Korupcija predstavlja društveno negativnu pojavu koja znatno ugrožava pravnu sigurnost i ravnopravnost građana i pravnih lica. Osim što je u suprotnosti sa pozitivnim zakonskim propisima, korupcija je suprotstavljena i u društvu prihvatljivim moralnim normama. Korupcija ne predstavlja samo sociološki i kriminološki fenomen već ozbiljno protivpravno djelo koje podriva same temelje naše države i zahtjeva adekvatno djelovanje državnih organa otkrivanja i gonjenja.

Korupcija kao pojam izvan nacionalnog zakonodavstva obuhvata nečije preduzimanje ili propuštanje preduzimanja određenih radnji pri ili u sklopu obavljanja njegovih dužnosti i to kao odgovor na primljene ili zahtjevane poklone, obećanja ili poticaje ili uslijed nezakonitog primanja istih nakon obavljanja ili propuštanja obavljanja takve radnje.

Korupcija i mito, kao negativne društvene pojave, javljaju se praktično od formiranja prvih država i od pojave lica koja obavljaju poslove državne vlasti. Sa razvojem države, korupcija i mito dobijaju karakteristične pojavne oblike za pojedina društva i države, pri čemu se mijenjaju oblici ispoljavanja i prilagođavaju se novim uslovima, involvirajući se u sve pore državne vlasti. Korupcija ugrožava ekonomsku, političku i društvenu moć države, utiče na stvaranje i razvoj siromaštva, ali i siromaštvo povratno djeluje na korupciju, jer u određenim situacijama i siromaštvo može biti uzrok vršenja korupcijskih krivičnih djela.

Korupcija kao generalni fenomen u svijetu, a posebno u zemljama u tranziciji i u postkonfliktnim periodima, postala je izuzetno aktuelan problem u Bosni i Hercegovini. Tranzicijski procesi, privatizacija i sam proces stvaranja države na potpuno novim osnovama pogodovali su brzom širenju korupcije na svim nivoima i u svim oblastima društvenog života u Bosni i Hercegovini. Osnovni uzročnici korupcije u Bosni i Hercegovini, prema istraživanju Transparency International koje je sprovedeno anketiranjem građana su: bezakonje i nepostojanje pravne države, opšte siromaštvo, nemoral i nepoštenje, neefikasnost sudskog sistema, rat, loše zakonodavstvo, politički sistem, nedostatak javnosti administracije, male plate državnih službenika, naslijeđe prethodnog komunističkog sistema i dr. Prema istom istraživanju, najveći stepen zastupljenosti korupcije je u sljedećim oblastima: carini, entitetskim vladama, lokalnim vlastima, poreskim organima, javnim preduzećima i dr. U toku 2000. godine, na zahtjev Savjeta ministara Bosne i Hercegovine, Svjetska banka je, u saradnji sa domaćim stručnjacima, uradila Dijagnostičku studiju o korupciji u BiH, u kojoj su utvrđene osnovne pojave i uzroci korupcije. Prema podacima dobijenim od ispitanika, jedna petina je platila mito javnim službenicima, bilo da se radi o obezbjeđenju usluga u zdravstvu, pravosuđu, policiji ili obrazovanju. Budući da se radi o "uobičajenim iznosima", oni daleko teže padaju siromašnim slojevima stanovništva i dodatno opterećuju porodične budžete.

Saznanja do kojih se došlo u studiji jesu da "javnost u Bosni i Hercegovini smatra da je korupcija veoma raširena, i da doprinosi imovinskom raslojavanju među stanovništvom, odvraća strana ulaganja i potkopava stabilnost vlasti". Ovakvo mišljenje rezultira velikim nepovjerenjem u poštenje javnih službenika. Zloupotreba položaja i sukob interesa u preduzećima, te uzimanje mita, dodatno ograničavaju mogućnosti za brži ekonomski razvitak. Prema istom istraživanju, 18% troškova preduzeća u Bosni i Hercegovini čine izdaci za mito, dok jedna desetina menadžerskog vremena u rukovođenju preduzećem otpada na komuniciranje sa predstavnicima vlasti u procesu poslovanja.

U Tužilaštvu BiH je uvedena novina u radu vezano za korupciju, u Posebnom odjelu za organizovani kriminal, privredni kriminal i korupciju. Naime, od prije petnaest dana formiran je specijalizovani tim za korupciju, koji sačinjavaju četiri tužioca, uz koordinaciju glavnog tužioca. Ja sam takođe u navedenom timu, te se nadamo uspješnoj borbi protiv korupcije, te prevazilaženju ovog problema koji je uveliko zahvatio sve pore društva u Bosni i Hercegovini.

Literatura:

- Božilović-Petrović G: Organizovani kriminal - korupcija i mito. Beograd 2004. god.
- Bošković M: Aktuelni problemi suzbijanja korupcije. Beograd 2000. god.
- Vodinić V: Metodika otkrivanja, dokazivanja i razjašnjavanja krivičnih djela korupcije, Beograd 1992. god.
- Durđić V, Jovašević D: Međunarodno krivično pravo, Beograd 2003. god.
- Jovašević D: Zloupotreba službenog položaja i korupcija, Beograd 2005. god.
- Jovašević D, Gajić-Glamočlija M: Problem korupcije u svetu zaštite ljudskih prava, Beograd 2008. god.
- Korž V. P: Korupcijske veze organizovanih kriminalnih grupa i organizacija - kriminalistička analiza, Bezbjednost 6/02, Beograd 2002. god.
- Modli D, Korajlić N: Kriminalistički riječnik, Tešanj 2002. god.
- Teofilović N, Jelačić M: Sprečavanje, otkrivanje i dokazivanje krivičnih djela korupcije i pranja novca, Beograd 2006. god.
- Huremagić R, Penko B: Priručnik za krivično gonjenje krivičnih djela iz oblasti privrednog kriminala i korupcije, Sarajevo 2006. god.
- Čirić J: Hiperinflacija - kriminološki i krivično-pravni problemi, Beograd 1993. god.
- Šaković A: Organizovani ekonomski kriminal u odnosu na korupciju i pranje novca u Bosni i Hercegovini, Kriminalističke teme, br. 3-4/2003. god.
- Barašin, Milorad: Savremene metode utvrđivanja i dokazivanja organizovanog kriminala (magistarski rad)